

Борис Антоненко-Давидович

(5 серпня 1899 — 8 травня 1984)

- ▣ Ми не обираємо час, у якому живемо, час обирає нас...

Б. Антоненко-Давидович

ЖИТТЄПИС

□ ... Література наша — це не шлях до легкої слави, не спосіб заробітку і не розвага на дозвіллі, а чесне служіння народові, народному ділу, народній ідеї. *Б. Антоненко-Давидович*. Це не порожні слова. Це його ідейно-творче кредо. Він ніколи не відступав від цього «вірую». Він ішов з ним завжди крізь усе своє довге, тяжке і трагедійне життя.

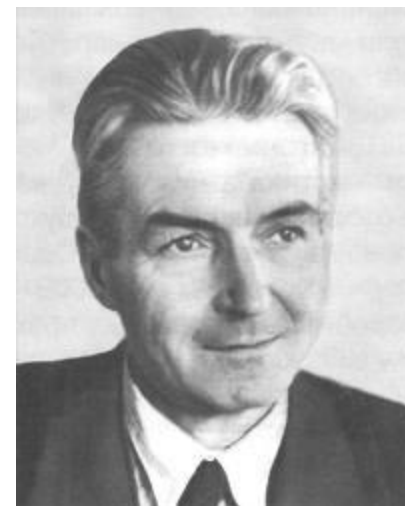
□ Вже порівняно недавно, після всіх своїх смертельних пригод у сталінських концетраках, Борис Дмитрович у своєму автобіог-рафічному нарисі (1967) писав:

«Я не замислювався і не замислююся над питанням про своє місце в українській літературі: це справа критиків, літературоз-навців і читачів. За всіх часів і обставин мене бентежило і бентежить тільки одне: писати так, щоб у якійсь мірі мати підставу сказати своїй музі Шевченковими словами:

□ *Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли: у нас нема
Зерна неправди за собою.*

Бо в цьому, незалежно від діапазону й калібру письменницького хисту, є найбільша моральна і творча втіха кожного мистця».

* * *

ЖИТТЄПИС

Гімназія в Охтирці, де Антоненко-Давидович навчався

- Народився Борис Антоненко-Давидович 5 серпня 1899 р. на передмісті Засуллі коло міста Ромен, тоді на Полтавщині. Батько його працював спочатку кваліфікованим робітником-залізничником — машиністом пасажирських поїздів, а пізніше, остаточно осівши в Охтирці, — монтером на електростанції й кіномеханіком. Під час першої світової війни мобілізований до армії, він пропав безвісти.
- 15-річним юнаком Борис залишився без батька з одинокою безпомічною матір'ю. 1917 року закінчив Охтирську гімназію.

ЖИТТЄПИС

Члени літературного об'єднання «Ланка». Зліва направо: **Борис Антоненко-Давидович**, Григорій Косинка, Марія Галич, Євген Плужник, Валерян Підмогильний, Тодось Ольмачка 1925 рік.

- навчався на фізико-математичному факультеті Хавківського університету, історико-філологічному факультеті Київського університету, які не закінчив у зв'язку зі зміною суспільного ладу й погіршенням матеріального стану.
- Гімназія в Охтирці, де Антоненко-Давидович навчався
- Брав участь у визвольних змаганнях 1917—1920-х роках: служив у лавах Запорізького корпусу 1918 року та Армії Директорії 1919 року. Обіймав посаду коменданта Мелітополя (1918 р.). Очолював відділ освіти Охтирського району (1920-ті роки).
- Був членом УКП, секретарем її Київського губкому. Після її ліквідації до жодної сили не належав. Працював у відділі культури редакції газети «Пролетарська правда», згодом був відповідальним секретарем журналу «Глобус». Брав участь у літературній дискусії 1925–1928 років.

Творча діяльність першого періоду

- Писати Борис Антоненко-Давидович почав ще в гімназійні роки. Перші публікації — 1923 року (оповідання «Останні два» і драма «Лицарі абсурду»).
- Його творчий шлях поділяють на два періоди: перший — від 1923 до 1933 року. другий — від 1957 до 1984 року. Перший період становить 14 книжок, окремі нариси, рецензії, замітки. Найважливіші твори: «Запорошені силуети» (1925), «Тук-тук» (1926), «Синя волошка» (1927), «Смерть» (1928), «Справжній чоловік» (1929), «Печатка» (1930), «Землею українською» (1930)). Лишилися незавершеними романи «Січ-мати» і «Борг», доля останнього невідома.

Репресії

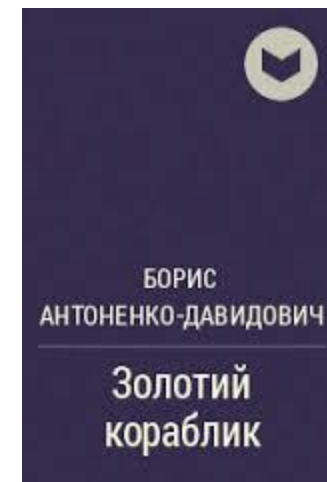
- Арешти 1933 року та самогубства М. Хвильового й М.Скрипника змушують Антоненка-Давидовича виїхати до Казахстану, де він працює при державному видавництві над антологіями казахської літератури українською мовою й української літератури казахською. Робота не була завершена.
- 5 січня 1935 року арештований. За сфабрикованою справою засуджений до смерті. Причина репресії над ним була його відмова зросійщувати словники української мови у підросійській УРСР. А створені ним праці попадали під увагу спецслужби СРСР, що боролася з «інакомислячими». Вищу міру покарання було замінено на 10 років таборів.
- Відбувши термін, повернувся в Україну, однак 1946 року був знову арештований і без суду позбавлений волі. Згодом був засуджений на довічне заслання у село Малоросейка Больше-Муртанського району Красноярського краю

Творча діяльність другого періоду

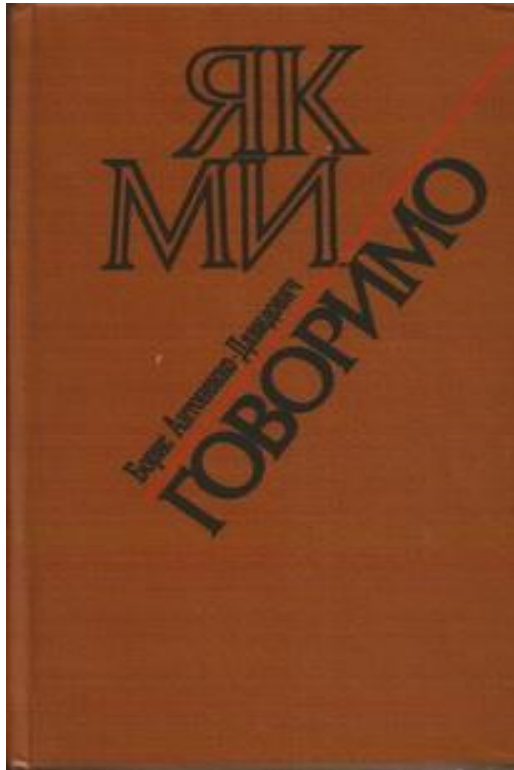
- 1957 року повернувся до Києва. Реабілітований, відновлений у членах Спілки письменників. Працює редактором у журналі. Видає збірки репортажів «Збруч» (1959) та «В сім'ї вольній, новій» (1960). 1961 року в журнальному варіанті з'являється роман «За ширмою». Окрім цих творів, до другого періоду творчості належать «Золотий кораблик», «Образа», «Так воно показує», «Слово матері», «Вибрані твори» (1967) з передмовою критика Леоніда Бойка.
- Видав мово- й літературознавчі праці: збірки статей «Про що і як» (1962), «В літературі й коло літератури» (1964), літературно-критичні й теоретичні нариси «Здалека й зблизька» (1969), роздуми над культурою української мови «Як ми говоримо» (1970). Залишив спогади про С. Васильченка, Є.Плужника, Б.Тенету, М.Рильського, В. Сосюру, процес СВУ.
- В 1966 вийшов друком перекладений Антоненком-Давидовичем українською мовою з російської роман Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський».
- У 1960-1970-х підтримує зв'язки з творчою молоддю, що склали дисидентські кола. У зв'язку з відмовою свідчити на суді над В.Морозом, зазнає тиску: його перестають друкувати (тобто позбавляють можливості заробітку), обшукують і вилучають папери та друкарську машинку, цькують у пресі.

Видання 1964 року

Творчість

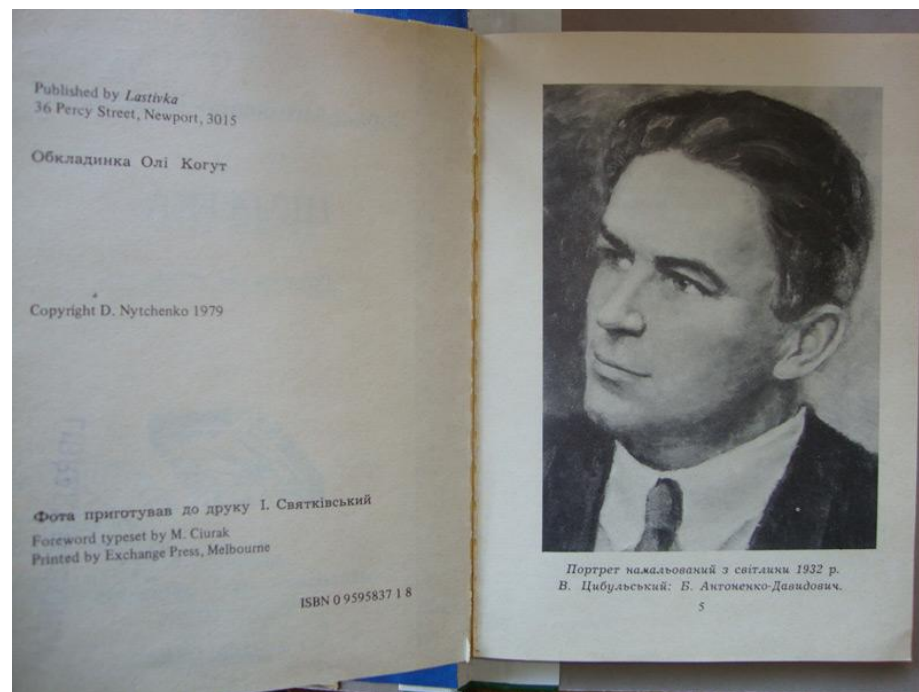

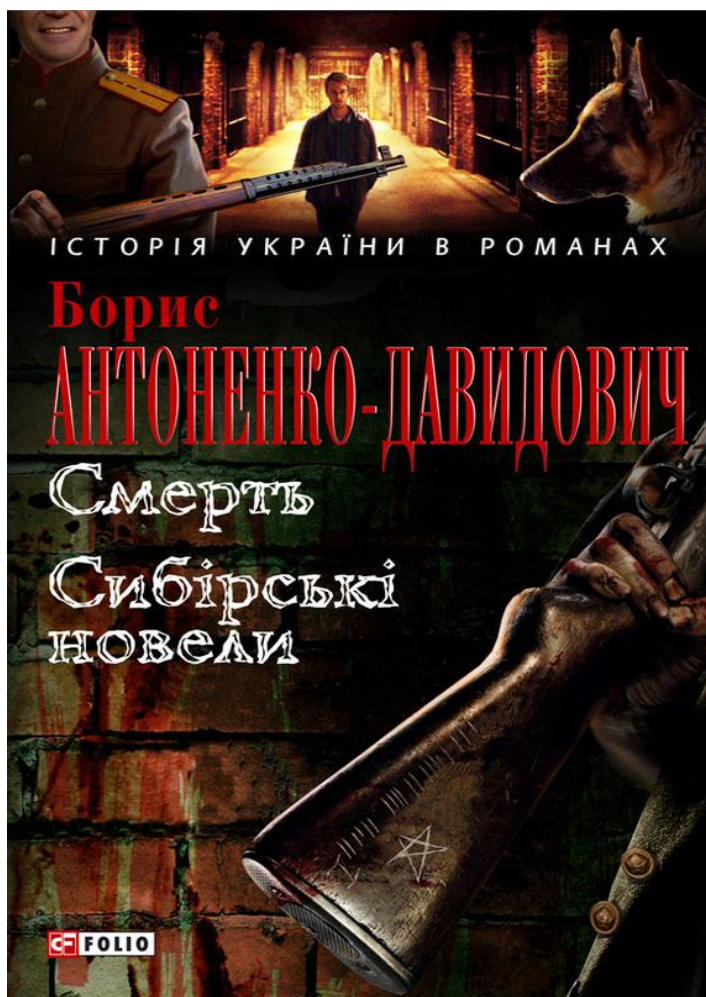
Обкладинка першого видання
Рік видання 1970

- З листа Б. Антоненка-Давидовича до Д. Нитченка від 6 січня 1971:
- *Офіційно мене не покарано за відмову давати свідчення на суді, як того можна було сподіватись, але неофіційні санкції вже почались: знято в журналі «Україна» вже ухвалену до друку мою повість «Завищені оцінки», не друкуються в «Літературній Україні» мої дальші мовні нотатки «Ваговиті дрібниці» й, нарешті, не буде видано додаткового тиражу «Як ми говоримо». Отож навряд чи зможу я наступного 1971 року «порадувати читачів новими творами», як Ви того мені бажаєте... Взагалі, в літературі тепер настанова — писати «виробничі» та «колгоспні» романи, до чого я аж ніяк не мастак. Ну, що ж — доведеться писати «для вічності», відкладаючи написане в папку «Як умру, то прочитайте»...*

Видавництво книз за кордоном

- Серед творів написаних «у стіл» «Сибірські новели», оповідання «Спокуса», «Гроза», «Так воно показує», «Чистка».
- У цей час за кордоном (у Болгарії, Польщі, Англії, Канаді, США, Австралії) активно рецензують, перекладають і перевидають деякі твори письменника: книжка «Як ми говоримо» отримала схвальну оцінку в російському журналі «Вопросы литературы» та в журналі Польської Академії наук «Slavia orientalis» (1972 рік); Станіслав Рихліцький переклав польською мовою роман «За ширмою» («*Za parawanem*», 1974), цей роман перевидала в Австралії філія ОУП «Слово» та було підготовлено його переклад англійською мовою.

- До самої смерті Б.Д. Антоненко-Давидовича, що настала 9 травня 1984 року, тривало принизливе цькування та замовчування письменника, який був змушений жити на скромну пенсію.
- Нарешті через 5 років після його смерті в Україні виходить його книга художньої прози - "Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки" - за яку йому посмертно в 1992 р. присуджено Державну премію ім. Т.Г. Шевченка.

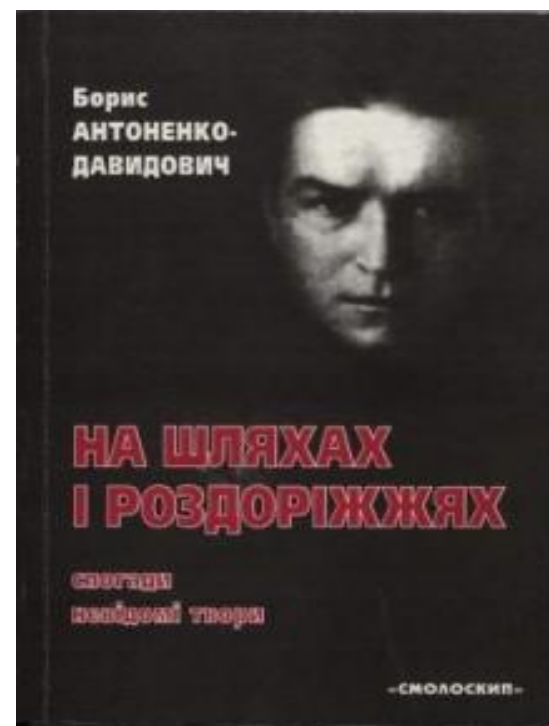
Письменник та публіцист

- «Белетрист і публіцист гостросуспільного інстинкту і зору» — так слушно колись визначив Антоненка-Давидовича Юрій Лавріненко.
- Я б волів до цього ще додати: письменник глибокого вгляду в суспільні процеси й людські душі, реаліст і гуманіст в зображенні найболючіших життєвих і загальнонаціональних проблем, вникливий психолог і гострий аналітик людських учинків, вимогливий до слова й образу і, нарешті, усією своєю творчою духовістю письменник глибоконаціональний і саме тому — загальнолюдський [...]

Григорій КОСТЮК

У незалежній Україні спостерігається інтенсивний процес повернення спадщини Б.Антоненка-Давидовича: художніх і художньо-документальних творів, публіцистики тощо. Помітні зрушення і в дослідженні його творчості: літературознавці (Л. Бойко, Б.Тимошенко, Л.Кимак, В. Дмитренко та ін.) вписали її у контекст українського письменства ХХ століття.

Рік і місце видання: Київ, "Смолоскип", 1999.

Пам'ять

Меморіальна дошка Борису Антоненку-Давидовичу на вулиці Б. Хмельницького у Києві. Автор Довгань Б.С.

- Похований на Лісовому кладовищі в Києві.
- Іменем Антоненка-Давидовича названо вулицю на житловому масиві Сихів у місті Львів.

Надгробок на Лісовому цвинтарі